

Še o fitogeografiji

Ena od geografskih vej oziroma področij je tudi geografija rastlinstva ali fitogeografija, sicer del biogeografije. Soroden pojem je tudi geobotanika, ki je veja botanike. Torej gre za skupno področje obeh ved, kjer pa vsaka obravnava problematiko s svojega vidika. Vsekakor moramo poudariti, da je resnična razlika med pojmi zabrisana in obratno, da lahko dva različna pojma pomenita zelo podobno stvar, kot je primer prsti pri geografiji in tal pri agronomiji. Ker se v rastlinstvu odraža

součinkovanje vseh naravnih (in od nekdaj tudi družbenih) dejavnikov, rastline zanimajo tudi geografe. Pa ne samo z vidika nahajališča (kje je kaj), ampak zlasti z vzročnega vidika (zakaj je nekaj tam, kjer je). Tako se lahko vprašamo, ali je za rastišče teloha ključna (prisojna) lega, (bazična) kamnina ali morebiti kaj drugega. V tem kratkem prispevku se ne bomo spuščali v tovrstne razprave, ampak opozorili na nekaj vrst rastlin, ki so večinoma običajne in pogoste, pa jih včasih niti ne opazimo. Omejili smo se na nekaj izbranih, ki se praviloma pojavljajo v prvem delu vegetacijske dobe (marec–maj).

Poljska bekica, *Luzula campestris*, ločkovke *Juncaceae*

Našli jo boste tu in tam, že ko odcvetajo zadnji zvončki. Čeprav v Sloveniji niti ni pretirano število vrst (15), za zanesljivo določanje potrebujemo vsaj lupo ali mikroskop. Zato je možno, da na sliki ni prav ta.

Vrednikov jetičnik *Veronica chamaedrys*, črnobinovke *Scrophulariaceae*

Tudi jetičnikov je pri nas več vrst, ki rastejo tako na suhih (npr. zelo podoben perzijski jetičnik *Veronica persica*) kot močvirnih površinah (npr. studenčni jetičnik *Veronica beccabunga*).

Spomladanski šaš *Carex caryophylla*, ostričevke *Cyperaceae*

Slikan 28. marca in 17. aprila 2019. Moški cvetovi (zgoraj) so že napol odmrli, ženski pa so se razvili v plodove (oreške – zeleno), ki jih obdajajo že napol razprti mošnjički (rjave luske), ki bodo kasneje odpadli. Moški in ženski cvetovi pomenijo, da gre za enodomno rastlino. V Sloveniji je znanih 88 vrst šašev, zato je določanje nekaterih vrst težavno, potrebni pa vsi deli rastline in včasih še lupa.

Navadna česnovka *Alliaria petiolata*, križnice *Brassicaceae*

Je zanimiva zdravilna rastlina vlažnih predelov zlasti z veliko dušika. Vsebuje veliko antioksidantov in vitamina C, uravnava holesterol, čisti kri in deluje protivnetno. Navadna česnovka *Pelobates fuscus* je tudi zavarovana vrsta žabe.

Navadni lusnec *Lathraea squamaria*, črnobinovke *Scrophulariaceae*

Na videz nezanimiva rastlina brez zelenih listov zajeda razne grme in drevesa, ta na sliki poganja iz hojve korenine. Lepo se vidijo vijolični skoraj okrogli luskolisti, pod katerimi so beli cvetovi.

Rana (ali spomladanska?) **kokošnica** *Erophila praecox*, križnice *Ssicaceae/Cruciferae*

Ena najmanjših rastlin, ki cveti že februarja ali marca. Če se ne boste pripognili, je ne boste videli. Zelo podobna ji je spomladanska kokošnica, s katero jo združujejo tudi v skupino vrst spomladanske kokošnice (*Erophila verna* agg.)

Gola dremota *Cruciata glabra*, broščnice *Rubiaceae*

Tudi pred cvetenjem konec aprila ni večja kot 5 ali 6 cm. Steblo in cvetni peclji so goli, pri navadni dremoti *Cruciata laevipes* pa redkodlakavi. Splošno razširjena po Sloveniji, bolj na osojnih kot prisojnih travnikih in robovih gozdov.

Šesterokotna homulica *Sedum sexangulare*, tolstičevke *Crassulaceae*

Ker je majhna, na prvi pogled spominja na mah, junija pa glede na njeno velikost dolgih pecljih zacvetijo rumeni zvezdasti cvetovi.

Dlakava penuša *Cardamine hirsuta*, križnice *Brassicaceae*

Precej neopazna spomladanska rožica z drobnimi cveti. Najdemo jo, ker je ne zakrijejo druge rastline. Penušam sorodne so konopnice in mlaje, ki imajo liste zgoščene na vrhu stebila (npr. trilistna, deveterolistna, grenka, zasavska idr.).

Brstična konopnica *Cardamine bulbifera*, križnice *Brassicaceae*

Je splošno razširjena po Sloveniji, prav tako kot druge konopnice. Posebna je v tem, da ima v zalistju rjavovijolične zarodne brstiče, s katerimi se razmnožuje. Cveti precej kasneje kot npr. dlakava penuša. V ruščini in poljščini ji zaradi oblike listov pravijo babji zob.

Navadna grebenuša *Polygala vulgaris*, grebenuševke *Polygalaceae*

Zelo podobna ji je čopasta grebenuša *Polygala comosa*, ki je pri nas tudi pogosta. Obe vrsti sta lahko modre ali vijolične barve, pa tudi skoraj bele. Zanimivo, da v isto družino spada tudi mnogo večji in pisano cvetoč **žanjevec** *Polygala chamaebuxus*. Večina grebenuš raste na suhih rastiščih – travnikih in svetlih gozdovih, izjema je le močvirska grebenuša.

Rdeči dren *Cornus sanguinea*, drenovke *Cornaceae*

Za razliko od rumenega drenea *Cornus mas*, ki ima rumene cvetove, ima ta bele cvetove, plodove pa temno modre (rumeni ima rdeče drnulje). Cveti po olistanju, rumeni pa pred njim.

Velecvetna zvezdica *Stellaria holostea*, klinčnice *Caryophyllaceae*

Spada v isto družino kot še kar nekaj zvezdic (najbolj znana je navadna zvezdica ali kurja čreva *Stellaria media*), lepnice, klinčkov in drugih vrst.

Navadni ženikelj *Sanicula europaea*, kobulnice *Apiaceae*

Navadni ženikelj raste v gozdovih in pri nas ni prav znana zdravilna rastlina. Včasih so mu rekli tudi zdravje celega sveta.

Domasonijeva (bleda) naglavka

Cephalanthera damasonium,
kukavičevke *Orchidaceae*

Tudi ta spada med kukavičevke, vendar v rod naglavke *Cephalanthera*. Raste na bolj skritih mestih v gozdu, gozdnih robovih ali zaraščajočih se površinah. Poleg nje sta pri nas še dolgolistna in redkejša rdeča naglavka.

Trizoba kukavica *Orchis tridentata*, kukavičevke (*Orchidaceae*).

Kukavičevke (orhideje) v Sloveniji obsegajo 27 rodov in 79 vrst in podvrst. Samo rod kukavice *Orchis* obsega 13 vrst. Ime so dobile po obliki cvetov. Kukavičevke so zelo različnih barv: od bele, rumene do vijolične in temno rdeče (npr. murke). Rastejo tako na vlažnih in senčnih tleh kot tudi na bolj suhih in prisojnih legah, kar velja tudi za trizobo kukavico. V začetku maja npr. med Mrzlico in Čemšeniško planino najdemo celo paleto kukavic. Na splošno velja rod *Orchis* za določanje za precej težavnega, kar velja tudi za druge rodove in vrste kukavičevk (Mala flora Slovenije, TZS, 2007).

Potočna sretena *Geum rivale*, rožnice
Rosales

Iz iste družine je npr. navadna sretena *Geum urbanum*, ki ima rumen in popolnoma razprt cvet, le listi so pa podobni. Najdemo jo tudi sredi Ljubljane, medtem ko potočno sreteno na vlažnih rastiščih ob vodah in drugod. V beloruskem narečju ji pravijo *paniknica*, mlahavec, ker se cvet že v rahlem vetru ziblje (https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_15_Kolosova_Clovesko.pdf).

Volčja jagoda *Paris quadrifolia*, trilistovke *Trilliaceae*

Spada med enokaličnice, a ima mrežaste liste, kar je posebnost. Je edina predstavnik trilistovk v Sloveniji. Vsebuje strupa paridin in paristifnin in je zelo strupena. Za rast ne potrebuje veliko svetlobe, zato jo pogosto najdemo skrito pod vejami dreves.

Vse fotografije: A. Polšak